

Zitos Paulauskaitės rankraščių archyvas. – Plungė, 2025.

Jurgis Margis : [apie savo šeimos gyvenimą ir patirtas skriaudas Mažojoje Lietuvoje, Lietuvoje, Rusijoje ir Vokietijoje pokario metais ir iki pat Lietuvos nepriklausomybės, prisiminimus užrašė Lietuvos patriotas Jurgis Margis; [Rankraštis] / Jurgis Margis. – Smalininkai, 1994.05.16 – 4 lap.; Ranka rašytas tekstas abeiose pusėse. – [Skaitmeninis objektas]

I. Margis, Jurgis

1. Partizanai.
2. Lietuva. Mažoji Lietuva. Klaipėda. Kaunas. Kiduliai. Smalininkai.
3. Rusija. Sibiras. Nyrob.
4. Vokietija. Lemgo. Bielefeld.
5. Atsiminimai.

UDK: 908

Saugojimo vieta: Kraštotyros skaitykla

Smalininkai, Pirmadienis, 1994 m. Gegužės 16. d.

Magnus Margis ir
jo sūnus Jurgis Margis,
šiuo laiku Smalininkuose,
vadinamajame Flaipėdos
krašte, Stėmuno gatvė 51,
šalutiniame pastate.

Jurgis Margis

Atsižvelgdamas į tai, kad ponė Eleonora Lukoševičienė,
Jurbarko rajono tremtinių choro narė, atėjo 1994 m. Gegužės
03. d. apie 11.45 val. pas mus į buvusį Smalininkų ligoninės
virtuvės šalutinį kambarėlį ir tuomet labai ragino mane
ir mano sūnų užrašyti mano pergyvenimus, ypač ingai
tuos pergyvenimus kurie yra susiję su Vokietijos ir Prūsijos
smurto veiksmais prieš Lietuvą,

ir atsižvelgdamas į tai, kad ir pats po šito mano ir
mano sūnaus Jurgio pasikalbėjimo su ponė Lukoševičiene
nuspėndžiau, kad tokie mano pergyvenimai turėtų būti
kaip nors užrašyti,
pareiškiau sekanti:

1925 m. X. 30. d.: gimiau Endriūšių kaime ant mano tėvo Jurgio Margio
ūkio. Mano tėvas gimęs 1879 m. X. 01. d. Versmininkuose ir mano
motina Nuša Buknaitytė Margienė gimusi 1897 m. X. 24. d. Vieš=
= vilėje. Mano brolis Silvestras gimęs 1923 m. III. 12. d. Versmi=
= ninuose, mano kitas brolis Alfas gimęs 1937 m. VII. 13. d. En=
= driūšių kaime.

Mano tėvas labai prisidėjo prie Prūsų Lietuvos prijungimo prie
Lietuvos idėjos. Jis ir buvo 1918 m. XI. 30. d. Tilžės akto signa=
= taras, prisidėjo aktyviai prie Flaipėdos krašto sukilimo
1923 m. I. mėn. ir davė spaustuvei „Rytas“ Flaipėdoje 125.000
auksinius Markės kapitalą, kad būtų galima daryti geresnį ap=
= saugojimą Prūsų Lietuviams prieš Vokišką propagandą.

1939 m. III. 22. d.: Flaipėdos krašto policija suėmė mano tėvą ant
jo ūkio Endriūšiuose, kai Lietuvos valdininkai jau pradėjo iš

Klaipėdos krašto trauktis, ir Lietuviška mokykla Smalinin =
 = kuose, kur tuomet mokinaus, buvo irgi tą patį dieną už =
 = daryta. Vokietijos okupacinė valdžia uždarė mano tėvų Klai =
 = pėdos kalėjime, ir tik trumpai prieš karą VIII mėn. 1939 m. jam
 leido sugrįžti ant jo ūkio. Vėliau 1939 m. XII mėn. mano
 tėvas optavo už Lietuvos pagal 1939 m. VII. 08. d. pasirašytą
 Vokietijos – Lietuvos sutartį. Nepriklausomai Lietuvai vi =
 = siškai dingus Vokietijos okupacinė valdžia 1940 m. maždaug
 XII mėn. mano tėvų vėl uždarė į Klaipėdos kalėjimą ir bandė
 mano motiną priversti skirtis nuo mano tėvo, ką mano mo =
 = tina ir atsisakė daryti. Tuomi galutinai netapom Vokiečiais ir
 pasilikom Lietuviais. 1941 m. I. ar II. mėn. Vokietijos okupacinė
 valdžia perdavė mano tėvų Tarybų Sąjungos okupacinei valdžiai.

1941 m. VI. 22. d. Vokietijos okupacinė valdžia deklaravo
 mūsų visų turimą, įskaitant mūsų ūkį, kaip prieš mo =
 = vybę ir konfiskavo jį ir leido mano motinai ir mano du
 brolius ir man kolkas dar toliau dirbti ant mūsų ūkio.

1942 m. V. 09. d. mano tėvas Jurgis Margis mirė ar Žuvo Klauno
 ligoninėje.

1942 m. X. 30. d. Vokietijos okupacinė valdžia gabeną mano motiną
 ir jos tris sūnus nuo mūsų ūkio Endriūšiuose į šalin, lauk iš
 Klaipėdos krašto į Kidulius netoli Juobarko, dirbti ten
 dvare po Vokietijos valdininko. Vokietijos okupacinė valdžia
 ištrimė mus iš Klaipėdos krašto, kadangi nemorėjome Vokie =
 = čiais būti o Lietuviais, o teisė priedo dar buvo ant mūsų
 pusės.

1944 m. VII. Vokietijos okupacinė valdžia mane Kiduliuose paima
 ir gabeną mane į Puytprūsius. Tuomi esu virš dviejų metų
 atskirtas nuo mano motinos ir du brolius. Puytprūsiuose Vo =
 = kiečiai mane įpareigojo tarnauti Statybos batalione, būtent kasti
 prieštankinius griovius. Vasarę ir Rudenį prie Kasiau prie Butvė =
 = džio, vėliau prie Barštyno (Bartenstein) ir Schippenbeil tuos
 griovius.

1945 m. I. Turiu žygiuoti tame Statybos batalione Nr. 3 iš Utöter =
 = kreimo, toliau per Aismarės, Dancigą iki Stalp, kur po kelių
 dienų griovių kasimo mane Vokietijos kariuomenė priverė

(3)

ištoti į tą Vokietijos kariuomenę, būtent 1945 m. II. 22. d.

Turėjau Kovo mėn., Balandžio mėn., iki 08./09. Gegužės 1945 m. kovoti prieš Rusus, iš pradžių dar trumpai Pomeranijoje, bet ypatingai prie Danco, Gdynios ir Pucigo.

1945 m. Gegužės 09. d. patekau Kelos pusiasalyje prie Pucigo į Rusų karo belaisvę. Pavyko man Rusams paaiškinti, kad esu Lietuvis, kad Vokiečiai mane priverstė kovoti prieš Rusus, bet Rusams reikėjo pigių darbininkų ir tuomi jie mane neatleido iš karo belaisvės, ypatingai kai dar sužinojo, kad mano tėvas turėjo 25 piemines karves, reiškia kad jis pagal jų žargoną buvo ku-
= lakas. Pavyko man Thom'o mieste dar pabėgti iš Rusų karo be-
= laisvės 1945 m. VI. mėn., bet po maždaug dviejų savaitių Rusai mane pagavo vėl prie Fürstenwaldė miesto netoli Berlyno ir gabeno mane 1945 m. vasarą į Karo belaisvių stovyklą vardu Halesniki netoli Gžachko tarp Maskvos ir Smolensko. Reikėjo dirbti žiema lausantki. Mažai ko valgyti. 1946 m. vasarą, man susirgus, Rusai mane ga-
= lena į Pygjos karo belaisvių ligoninę.

1946 m. Spalio mėn. Rusai mane atleido iš tos ligoninės ir nuošė jau mane vėl gabenti į Rusijos gilumą.

1946 m. X. 31. d. pabėgau iš Rusų karo belaisvės Pygjoje ir 1946 m. XI. m. jau pėsčiais pasiekiau vėl Klaipėdos kraštą, kur Vieš-
= vilėje randu mano motiną ir mano du brolius.

Bet turia slapstyti, nes Rusai žino mano vardą, gimimo vietą ir datą. Mano motina man pataria pakeisti mano vardą Magnų į Martyną, ir gimimo datą 1925 m. X. 30. d. į 1930 m. III. 13. d., ir taip ir dariau.

Iki 1950 m. XII. 13. d. daugiausia laiką prabėdžiu miško masų =
= vuose abipus Nemuno prie Smalininkų ir Lazdynų (Krasnozna-
= mensko), mano žemėiniai bunkeriai vis turėjau į Pietūs nuo Nemuno, miške, nes ten Kaliningrado srityje Rusai nesicaute taip baisiai kaip Lietuvoje. Turėjau gerus ryšius su partizanais. Buvo įvairių susisėrimimų su rusais.

1948 m. V. mėn. Rusai išvežė mano motiną Nušą ir junausią brolių Olafą iš Viešvilės šalim ir ištrinė juos vėliau į Sibirą į Igarką prie Jenisejo. Mano broliui Silvestrai pavyko dar pasprukti, kad atėjo Rusai paimti ir išvesti.

Man pagrindys gyventi, kaip ir daug kitiems partizanams, pasidare vis sunkiau. Pradėjau ieškoti galimybę į Vakarų pabėgti. 1950 m. XII. 13. d. Rusai mane po Kaunynę Klaipėdoje suėmė sužeistą ir be sąmonės. Pasveikau, sėdėjau Klaipėdos kalėjime ir 1951 m. Maskvoje ypatingas teismas mane nuteisė 10 metų kalėti griežto režimo darbo stovykloje. Nš tuomet vis dar kalėjau Klaipėdoje. 1951 m. pavasarį maršdauz mane gabeno iš Klaipėdos geležinkelio ir patekau tada į „Znamenkos“ griežto režimo darbo stovyklą į šiaurę nuo Solikamsk, Uralo kalnyne, Njrob rajone. 1952 m. Rusai mane gabeno į „Gornivolym“ normalio režimo darbo stovyklą Čerdyno rajone Urale. Ten man kalinys rusas Ždanckinas iš Rostovo, ~~pašalinis~~ parašė laišką Molotovui, ir po kelių savaičių jau 1954 m. mane pergabeno Rusai į Timšer užsienitišką darbo stovyklą. 1955 m. Rusai mane kaipo bepilietybės žmogų atleidžia visiškai iš darbo stovyklos, bet turiu apgyventi Ukrainijoje, Bjelaja Zerkove, kur ir kiti Puyprūsiskiai tuomet gyveno. 1956 m. pavasarį man pavyko gauti Vokišką pasą Vokietijos Ambasadoje Maskvoje, būtent Vakarų Vokietijos Ambasadoje, ir 1956 m. lapkričio mėn. man pavyko iškeliauti iš Tarybų Sąjungos per Kijevo, Brest-Litovsk, Varšuvą, Berlyną į Vakarų Vokietiją, kur iš pradžių gyvenau Lemgo mieste. mano brolis Silvestras mirė 1956 m.

IV. 13. d. Taurageje ligoninėje.

Vokietijoje bandau iš valdžios gauti atlyginimą už Vokie-
=tijos nusikaltimus prieš mane. Pavyko man mano motiną
Nušą ir brolių Alafą išlaisvinti. 1962 m. Kovo mėn. Rusai jiems
leido iš Igarkos iškeliauti pas mane į Bielefeldą, kur gyvenau
nuo 1958 m. XII. iki 1994 m. III. tame pačiame bute. Sabam-
=dau su mano motinos pagalba tada gauti atitinkamą
atlyginimą iš Vakarų Vokietijos už Vokietijos nusikaltimus
prieš mus kaipo Klaipėdos krašto Lietuvos optanto šeimės
narius, bet Vakarų Vokietija nenorėjo žalą atsilyginti teisingai.

Daug skundų ir bylų buvo, iš pradžių Vakarų Vokietijoje, ir vėliau
 ir užsienyje, prieš Vakarų Vokietiją. Strasbūge, Prancūzijoje, prie
 Europos Žmogaus Teisių Komisijos mano motina ir aš buvome įteikę skun=
 =dų prieš Vokietiją. 1966 m. mano Vokiškas pasas baigėsi galioti. Vok=
 =kiečiai nebeprailegino to pasą. 1968 m./1969 m. Vakarų Vokietija paskelbė
 oficialiai kad nėra Vokietis. 1969 m. sausio mėn. kalėjau 10 dienų
 mindeno kalėjime, nes neturėjau leidimą gyventi kaip svetimšalis
 Vokietijoje. Įtampa tarp Vakarų Vokietijos valdžios ir mane bei
 mano motinos vis didėjo ir didėjo. Mano šeima dėlto pradėjo
 suirti. Buvau 1957 m. X. 19. d. vedęs mieste Lemgo Puyprūsietų
 Vera Tiedemannaitė, maršlietuvė. Turėjau tris vaikus, Jungis gimęs
 1958 m. I. 24. d. Remgo, Regina - Gundula gimusi 1963 m. XII. 14. d. Biele=
 =felde, Petri gimusi 1966 m. XII. 05. d. irgi Bielefelde. 1970 m. IX. mėn.
 siunčiau mano sūnų Jungį į Lietuvišką gimnaziją Küttenfelde
 Pietų Vokietijoje, kur jis iki 1978 m. V. mėn. mokosi. Vokiečiams
 tai labai nepatiko. Dėlto mano šeima toliau suiro. Vokiečiai
 teisinio - moralinio atžvilgiu buvo labai blogioje padėtyje prieš
 mane, mano motiną ir mano jaunąsias brolių, nes Vokietija jau
 aneksavo Klaipėdos kraštą, padarė Ribbentropo - Molotovo san=
 =derį su Rusais, pradėjo karą, sumaišino su Rusais nepriklaus=
 =somą Lietuvą ir po karo nepadarė taiką ir neatstatė Lietuvą kaip
 reikėjo, priešingai, su Rusais pradėjo po 1955 m. vis daugiau ir
 daugiau draugauti ant Lietuvos sąskaitos. Tai tik dalis tos
 atmosferos, kurioje vyko mano ir mano motinos teisinė kova prieš
 Vakarų Vokietijos Šaltojo karo politiką. Mano sūnus tik
 atostogose grįžo iš Lietuviškos gimnazijos namo į Bielefeldą,
 ir jis tik labai mažą dalį tuomet sužinojo apie šią kovą.
 1971 m. XI mėn. mano žmonos motina staiga surigo ir vos atsi=
 =gavo. Nuo to laiko mano žmona dirbo su Vokiečių valdinin=
 =kais prieš mane. Prasidėjo kova dėl mano vaikų pilietybės.
 Paskelbiau, kad jie turi mano pilietybę, reiskia kad jie ne
Vokiečiai. Dėlto, mano žmonai padedant, Vokiečių valdžia
 mane 1972 m. V. 06 d. suėmė mano bute ir kitą dieną uždavė
 į psichiatrinį kalėjimą mieste Gütersloh. Dar 1972 m. mano
 motina Nūša ir brolis Alapas gavo nuo Vokiečių bepilietybės
 pasus, bet man neišdavė, aš buvau tuomet labai nukramptas

nuo Vokiečių. Galia atvirai pasakyti, kad griežto re-
 = žimo darbo stovykla Urale, kur kalėjau, nebuvo toks
 baisus kaip psichiatrinis kalėjimas ten Güttersloh mieste.
 Vokiečiai pradėjo prieš mano motiną eiti. Vokiečiai žinojo
 kad jie teisinio - moralinio atžvilgiu visiškai negalėjo
 laimėti prieš mus. 1972 m. XI. mėn. Vokiečiai suėmė mano
 motina Bielefelde ir ją uždarė į tą patį psichiatrinį ka-
 = lėjimą, kur mane pusmetį anksčiau žiauriai nukankino.
 Mano motina žuvo tame psichiatriniame kalėjime po
 kelias savaites 1973 m. I. 15. d., kai aš tik pradėjau pa-
 = mažu atsigauti nuo mano nukankinimo. 1974 m. Vo-
 = kiečiai mane antrą kartą suėmė IX mėn. mano lute ir uždarė
 = vėl į tą psichiatrinį kalėjimą mieste Güttersloh. Šį kartą mane
 Vokiečiai nukankino ant kelis metus, tik apie 1978/79 metais
 pradėjau pamažu atsigauti; mano sūnus nenorėjo Vokiška
 pilietybė. Visi Vokiečiai sekombinaro jam prisukti
 Vokišką pasą 1977 m., kai aš jam negalėjau padėti ir jis
 mokinais Lietuvos gimnazijoje. Mano sūnus bandė iš tos
 intrigos išsisukti, bet 1979 m. XII. 16. d. Lietuvos diplomatas
 prie Tarybų Sąjungos Ambasados Paryžy, Berlyne, ponas Bronas
 Šinkevičius su dviem jaunais Lietuviais iš Vakarų Vokietii-
 = jos jį padarė Paryžy, Berlyne besąžmonis, su šnapsu ar narkoze,
 tai mano sūnus nežino. Po šito įvykio mano sūnus nubėgė į
 Tarybiniamis pareigūnams ilgėsi laiką. 1980 m. rudenyje mano
 šeima labai suiro. Dukterė Regina - Gerdula paliko mane, mano
 žmona irgi. Mano sūnus grįžo 1981 m. V. 12. d. vėl namo kai
 matė kas dedasi, ir nuo šio laiko parilikom iki dabar ir kartu.
 1981 m. X. mano ^{jauniausia} dukterė mane paliko irėjo pas mano
 žmona. 1983 m. pradėjau kreiptis į Tarptautinį Teismą den Haagje
 Olandijoje, taipat į Paryžy, Berlyną pas poną Narcinkų, Tarybų Są-
 = jungos Ambasadoje. Pradėjau ir daug laiškus rašyti į Jurbarką.
 1986 m. padarėme pareiškimą į Tarybų Sąjungos Amba-
 = sadaž, Bonoje, kad norim grįžti į Lietuvą. 1987 m. šitas
 mūsų pareiškimas tapo atmestas. Lietuvai atgavus nepri-
 = klausomybę bandėm gauti pagalbą. Derybas su Lie-

= tuvių Ambasada Bonoje buvo nelengvos. Labai daug nepasiti=
 = kėjimo buvo. Ambasada Vokietijoje maždaug taip elgėsi prieš
 mus, kaip ir Lietuvos Respublikos Seimas elgėsi, kai ruošė ref=
 =rendumą, kuriame iš Rusijos atlyginimas reikalaujamas ir iš
 Vokietijos nereikalaujamas. Tai labai blogai. Tais derybos su
 Lietuvos Ambasada Vokietijoje vis daugiau į lemiamą viršūnę kilo
 ir įtampa 1993 m. I./II. mėn smarkiai padidėjo staiga atėjo
 žinia, kad mano brolis Olafas 1993 m. II. 15. d. buvo netikėtai
 rastas negyvas savo bute mieste Espelkamp vakarų Vokietijoje.
 Mano sveikata kaip tik 1992 m. rudenyje irgi pradėjo pablogėti.
 Rašėm Brazauskui dar 1993 m. II. mėn laišką, kurį jis ir gavo Kovo mėn.
 pagal gavimo patvirtinimo kortelę. Kreipėmės į Jlaipėdos krašto
 keturias garantijos galybes. Galų gale 1994 m. III. 31. d. iškelia=
 =vau su sūnumi iš Bielfeldo ir kitą dieną atvykom į Lietuvą.
 Vokietijoje gyventi mums buvo kaip prieš krašte gyventi.

Tai trumpai tiek.

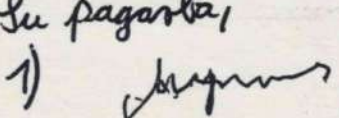
Dėl laiko stokos šitas mano gyvenimo aprašymas
 yra tik labai santraukiškas.

Tegu reikėtų dar daugiau žinių apie mūsų reikalą, tai, ne=
 = išskaitant mane ir mano sūnų Jungis, geriausia vieta rasti tokias
 žinias būtų Jungtinių Tautų Raštine Ženevoje, Šveicarijoje, Žmo=
 =gaus Teisių Centras, Tautų Rūmuose; ten po numerio: G/80 215/
 VSSR ir numerio: G/80 215/4 galima rasti geriausias ir patiki=
 =mausias tokias žinias, ir šalis to irgi dar Tarptautiniame Teisme
 Olandijoje, Den Haageje. Europos Žmogaus Teisės Teismui ir Komisi=
 =jai Strasburge prie Reino upės nepasitikim.

Iš Vokietijos reikalauju 280 kg aukso atlyginimą. Lietuvą
 paraišėme prezidentui Brazauskui tris laiškus.

Kolkas dar nieko nesusižinojome iš prezi=
 =dento ~~ar~~ ar Vokietija mokės tą aukso.
 ar ne, kur, kada; tai tiek. Turime vilties
 kad Kaliningrado (tai yra Ivankstis) mi=
 =tis greitai ir amžinai bus prijungta prie
 Lietuvos, gal dar šiais metais ar kitais.

Su pagarba,

1) 2) Jungis Margis

Smalininkai 1994 m. V. 18. d.

